

Dei Verbum: God spreekt tot ons

Luisterend op weg met de catecheses van de paus

Luisterend op weg

Deze uitgave is gemaakt door de Landelijke Werkgroep Synodaliteit

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
Het Gesprek in de Geest	4
Inleiding	6
1. God spreekt tot mensen als tot vrienden	10
2. Jezus openbaart de Vader	14
3. Eén heilig geloofsgoed. De relatie tussen Schrift en Traditie	18
4. De Heilige Schrift: het Woord van God in menselijke woorden	22
5. Het Woord van God in het leven van de Kerk	25

Colofon

Deze uitgave is gemaakt door de Landelijke Werkgroep Synodaliteit

Design en opmaak: DeNK. creatieve vrijdenkers.

Van de catecheses is een werkvertaling gemaakt vanuit de Engelse tekst gericht op leesbaarheid in het Nederlands; het betreft geen officiële vertaling

Redactie en nazien: Richard Steenvoorde OP, Marieke Fortes

Algehele coördinatie en redactie: Anneke van der Kamp, SRKK

Copyright © Secretariaat Rooms-Katholiek Kerkgenootschap

Voorwoord

Paus Leo XIV nodigt ons uit om opnieuw kennis te maken met de documenten van het Tweede Vaticaans Concilie (1962–1965). Tijdens zijn algemene audiënties in 2026 gaf hij een catechesereeks over deze belangrijke teksten. Hij begon met *Dei Verbum*. Volgens de paus vormen de conciliedocumenten nog altijd een kompas voor de Kerk van vandaag. Ze bevatten een rijke bron van geloof, wijsheid en inspiratie voor iedereen die samen kerk wil zijn en samen op weg wil gaan.

Foto: Ramon Mangold

De Landelijke Werkgroep Synodaliteit heeft de catecheses van paus Leo XIV vertaald in een werkvertaling. Daarnaast hebben we bij ieder thema gespreksvragen toegevoegd. Zo kunnen de catecheses en de documenten van Vaticanum II gebruikt worden als inspiratie voor luistergesprekken in parochies, geloofsgemeenschappen en andere groepen.

Wij nodigen iedereen van harte uit om met elkaar in gesprek te gaan over één of meer thema's uit deze catecheses. Door samen te luisteren, te delen en te reflecteren, kunnen we ons geloof verdiepen en elkaar beter verstaan.

Dit is de eerste uitgave van de catechesereeks van paus Leo XIV over de documenten van het Tweede Vaticaans Concilie. In deze editie staan de catecheses over de dogmatische constitutie *Dei Verbum*.

Scan de QR-code voor het complete document *Dei Verbum*:

Het Gesprek in de Geest

Het Gesprek in de Geest is een van de bekendste praktijken van synodaliteit, juist omdat het zo onderscheidend is. Het vindt plaats in kleine groepen van 6 tot 12 personen en werkt het best met één persoon als gespreksbegeleider.

Het is voor mensen vaak eerst een ongebruikelijke manier om een gesprek te voeren. Wanneer we naar iemand luisteren, zijn we vaak meer bezig met hoe we zelf zullen reageren dan met wat de spreker werkelijk zegt. Gesprekken kunnen daardoor gemakkelijk worden gedomineerd door assertieve stemmen, waardoor mensen die minder zelfverzekerd of meer bedachtzaam zijn nauwelijks ruimte krijgen om te spreken. Het Gesprek in de Geest bouwt voort op de praktijken van stilte en luisteren uit de Lectio Divina, en scheidt zo de voorwaarden voor een diepgaande uitwisseling én voor bekering.

Het gesprek in de Geest vindt plaats in drie rondes. In de eerste twee rondes iedereen de kans om te spreken zonder onderbroken te worden. De derde ronde kan een meer algemeen gesprek zijn. Het patroon is als volgt:
Begin met een moment van stilte om onszelf de tijd te geven om over de vraag na te denken.

- 1. Eerste ronde van het Gesprek in de Geest:** iedereen krijgt de kans om te spreken. Luister naar iedereen zonder te reageren. Aansluitend is er een moment van stilte.
- 2. Tweede ronde van het Gesprek in de Geest:** Luister opnieuw naar iedereen: wat heeft je geraakt of wat sprak je aan? Ook deze ronde wordt gevolgd door een moment van stilte.
- 3. Derde ronde van het Gesprek in de Geest:** Ten slotte reflecteren de deelnemers in de derde ronde op welke nieuwe inzichten er zijn ontstaan. Wat zijn de gemeenschappelijk thema's of resultaten van het gesprek?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

Hoe spreken en luisteren we met elkaar?

- **Luister naar de inbreng van alle anderen.** Probeer veel meer te luisteren dan te praten
- **Moedig iedereen aan om te spreken**
- **Wees je bewust van je eigen 'zendtijd'** - houd je bijdragen kort en bondig
- **Blijf nieuwsgierig** – wijs standpunten waar je het niet mee eens bent niet af, maar wees benieuwd waarom mensen zo denken
- **Bewaar vertrouwelijkheid.** De bijeenkomst moet een veilige plek zijn waar mensen hun mening kunnen uiten
- **Bewaak de duur van het gesprek**

Inleiding

Broeders en zusters,

De hiernavolgende catecheses gaan over het Tweede Vaticaans Concilie en bevatten een herlezing van de belangrijkste documenten. Deze reeks biedt een waardevolle gelegenheid om

opnieuw de schoonheid en het belang van deze kerkelijke gebeurtenis te ontdekken. Aan het einde van het Jubeljaar 2000 zei paus Johannes Paulus II: *“Ik voel mij meer dan ooit verplicht om te wijzen op het Concilie als de grote genade die de Kerk in de twintigste eeuw heeft ontvangen.”* (Apostolische brief *Novo millennio ineunte*, 57).

In 2025 herdachten we, samen met de herdenking van het Concilie van Nicea, ook de zestigste verjaardag van het Tweede Vaticaans Concilie. Hoewel dit historisch gezien relatief recent is, is het ook zo dat de generatie bisschoppen, theologen en gelovigen die het Concilie hebben meegemaakt, inmiddels niet meer onder ons is. Daarom klinkt opnieuw de oproep om de profetische kracht van het Concilie niet verloren te laten gaan, maar voortdurend te zoeken naar manieren om de inzichten ervan te blijven verwezenlijken.

Het is belangrijk om het Concilie opnieuw goed te leren kennen, niet op basis van meningen of interpretaties, maar door de conciliedocumenten werkelijk te herlezen en te overwegen. Dit is belangrijk, want het Concilie vormt nog steeds het kompas van de Kerk. Paus Benedictus XVI herinnerde ons eraan dat de conciliedocumenten niets van hun actualiteit hebben verloren, maar juist bijzonder relevant blijken voor de Kerk en de geglobaliseerde wereld van vandaag.

Toen paus Johannes XXIII het Concilie opende op 11 oktober 1962, sprak hij over een dageraad van licht voor de hele Kerk. De inspanningen van de vele concilievaders uit alle continenten openden inderdaad de weg naar een nieuwe kerkelijke periode.

Na een lange periode van Bijbelse, theologische en liturgische vernieuwing, liet het Concilie opnieuw het gelaat van God zien als de Vader die ons in Christus tot zijn kinderen roept. Het zag de Kerk in het licht van Christus, het Licht der Volkeren, als een mysterie van gemeenschap en als een sacrament van eenheid tussen God en de mensheid. Het zette ook belangrijke liturgische hervormingen in gang, gericht op het mysterie van de verlossing en op de actieve deelname van het hele Volk van God.

Tegelijkertijd hielp het Concilie de Kerk om zich meer te openen naar de wereld en om de veranderingen en uitdagingen van de moderne tijd tegemoet te treden in een geest van dialoog en gedeelde verantwoordelijkheid. Het wilde een Kerk die haar armen opent voor de mensheid, de vreugden en zorgen van de mensen deelt en bijdraagt aan een rechtvaardigere en broederlijkere samenleving.

Dankzij het Tweede Vaticaans Concilie heeft de Kerk *“iets te zeggen, een boodschap te brengen, een woord door te geven”* (paus Paulus VI, *Ecclesiam suam*, 65). Ze zoekt de waarheid langs de wegen van de oecumene, de interreligieuze dialoog en de dialoog met alle mensen van goede wil.

Deze houding – innerlijk en geestelijk – moet ook vandaag onze gelovige houding en het pastoraal handelen van de Kerk vormgeven. Er is nog steeds behoefte aan een diepere kerkelijke vernieuwing in dienstbaarheid. En tegenover de uitdagingen van onze tijd worden wij geroepen om de tekenen van de tijd te blijven onderscheiden en het Evangelie met vreugde te verkondigen.

Aan het begin van het Concilie schreef monseigneur Albino Luciani, de latere paus Johannes Paulus I: *“Zoals altijd is er vooral behoefte aan een diepere en breder gedragen heiligheid, niet zozeer aan nieuwe organisaties of structuren. Het kan zijn dat de goede en overvloedige vruchten van een Concilie pas na eeuwen zichtbaar worden.”*

Het opnieuw ontdekken van het Concilie helpt ons, zo zegt paus Franciscus, om *“de eerste plaats terug te geven aan God en aan wat essentieel is: een Kerk die verliefd is op haar Heer en op de mannen en vrouwen die Hij liefheeft.”*

De woorden van paus Paulus VI aan het einde van het Concilie blijven ook nu richtinggevend. Hij zei dat het moment was gekomen om de conciliezaal te verlaten en de wereld tegemoet te gaan om het Evangelie te brengen. Hij herinnerde eraan dat het Concilie een tijd van genade was waarin verleden, heden en toekomst samenkwamen.

“Het verleden: want hier, op deze plaats, hebben wij de Kerk van Christus met haar traditie, haar geschiedenis, haar concilies, haar leraren en haar heiligen; het heden: want wij nemen afscheid van elkaar om naar de wereld van vandaag te gaan, met haar ellende, haar lijden, haar zonden, maar ook met haar grote prestaties, haar waarden en haar deugden; en tenslotte de toekomst: die is aanwezig in de dringende roep van de volkeren van de wereld om meer rechtvaardigheid, in hun verlangen naar vrede, en in hun bewuste of onbewuste dorst naar een hoger leven, juist dat leven dat de Kerk van Christus hun kan en wil geven” (paus Paulus VI, boodschap aan de concilievaders, 8 december 1965).

Dit geldt ook voor ons vandaag. Wanneer wij de documenten van het Tweede Vaticaans Concilie opnieuw ter hand nemen en hun actualiteit herontdekken, verwelkomen wij de rijke traditie van de Kerk, onderzoeken wij onze huidige situatie en vernieuwen wij onze vreugde om het Evangelie van Gods koninkrijk uit te dragen – een koninkrijk van liefde, gerechtigheid en vrede.

Gespreksvragen

- Hoe is het voor jou om over het Tweede Vaticaans Concilie te lezen?
- Wat betekent het voor jou om ons geloof als kompas te gebruiken in deze wereld?
- Hoe kunnen we het evangelie met vreugde verkondigen in deze tijd?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

1. God spreekt tot mensen als tot vrienden

We beginnen deze serie met wat uitgebreider stil te staan bij de dogmatische constitutie *Dei Verbum*, over de goddelijke openbaring. Dit document is een van de mooiste en belangrijkste van het Concilie. **Om te beginnen is het goed om de woorden van Jezus in herinnering te brengen: “Ik noem jullie niet langer dienaren, want een dienaar weet niet wat zijn meester doet; maar Ik noem jullie vrienden, omdat Ik alles wat Ik van mijn Vader heb gehoord, aan jullie heb bekendgemaakt” (Joh. 15,15). Dit is een centraal punt van het christelijk geloof, en *Dei Verbum* herinnert ons daaraan: Jezus Christus verandert de relatie tussen mens en God radicaal. Die relatie wordt vanaf dat moment een vriendschapsband. Daarom is liefde de enige voorwaarde van het nieuwe verbond.**

De heilige Augustinus benadrukt in zijn commentaar op dit gedeelte van het vierde Evangelie dat alleen de genade ons tot vrienden van God kan maken in zijn Zoon (Commentaar op het Evangelie van Johannes, Homilie 86). Een oud gezegde luidt: *Amicitia aut pares invenit, aut facit* – “vriendschap ontstaat tussen gelijken, of maakt mensen elkaars gelijken”. Wij zijn niet gelijk aan God, maar God maakt ons gelijkend aan Hem in zijn Zoon.

Daarom zien we in heel de Schrift dat er in het verbond een eerste moment van afstand is, waarin het pact tussen God en de mens altijd asymmetrisch blijft: God is God en wij zijn schepselen. Maar met de komst van de Zoon in het menselijk vlees opent het verbond zich naar zijn uiteindelijke doel: in Jezus maakt God ons tot zonen en dochters, en roept Hij ons om op Hem te lijken, ook al zijn we kwetsbare mensen. Onze gelijkenis met God bereiken we dus niet via overtreding en zonde, zoals de slang aan Eva voorhoudt (vgl. Gen. 3,5), maar in onze relatie met de mensgeworden Zoon.

De woorden van de Heer Jezus die we hebben aangehaald – “Ik heb jullie vrienden genoemd” – worden herhaald in *Dei Verbum*. Daar staat: “Door deze openbaring spreekt de onzichtbare God uit de overvloed van zijn liefde tot de mensen als tot vrienden en woont Hij onder hen, om hen uit te nodigen en op te nemen in zijn gemeenschap” (nr. 2).¹ De God van Genesis sprak al met onze eerste ouders, Hij ging met hen in gesprek (vgl. *Dei Verbum* 3). En toen dat gesprek door de zonde werd onderbroken, bleef de Schepper zijn schepselen zoeken en een verbond met hen sluiten. In de christelijke openbaring – wanneer God in zijn Zoon mens wordt om ons op te zoeken – wordt dat onderbroken gesprek definitief hersteld. Het verbond is nieuw en eeuwig; niets kan ons meer scheiden van zijn liefde. Gods openbaring heeft dus het karakter van een dialoog in vriendschap. En zoals in menselijke vriendschappen duldt die geen stilzwijgen, maar groeit zij door de uitwisseling van ware woorden.

De constitutie *Dei Verbum* herinnert ons hier ook aan: God spreekt tot ons. Het is belangrijk om het verschil te zien tussen woorden en gepraat: dat laatste blijft aan de oppervlakte en scheidt geen echte verbinding. In echte relaties helpen woorden niet alleen om informatie door te geven, maar om te laten zien wie we zijn. Het woord heeft een openbarende kracht: het scheidt relatie met de ander. Zo openbaart God zichzelf aan ons als een Bondgenoot die ons uitnodigt tot vriendschap.

Vanuit dit perspectief is de eerste houding die we moeten oefenen: luisteren. Zo kan het goddelijk Woord ons verstand en ons hart binnendringen. Tegelijk worden wij geroepen om met God te spreken – niet om Hem iets te vertellen wat Hij al weet, maar om onszelf beter te leren kennen.

¹ *Dei Verbum* nr. 2 (inclusief verwijzingen Bijbelteksten): “Door deze openbaring spreekt de onzichtbare God (vgl. Kol. 1,15; 1 Tim. 1,17) uit de overvloed van zijn liefde tot de mensen als tot vrienden (vgl. Ex. 33,11; Joh. 15,14-15) en woont Hij onder hen (vgl. Bar. 3,38), om hen uit te nodigen en op te nemen in zijn gemeenschap” (nr. 2).

Daarom is gebed noodzakelijk. In het gebed worden we uitgenodigd om onze vriendschap met de Heer te beleven en te laten groeien. Dat gebeurt allereerst in het liturgisch en gemeenschappelijk gebed, waarin wij niet zelf bepalen wat wij willen horen, maar waar God door de Kerk tot ons spreekt. Daarnaast gebeurt het in persoonlijk gebed, in de innerlijkheid van hart en gedachten. In het leven van een christen mogen tijden van gebed, meditatie en reflectie op een dag of in een week nooit ontbreken. Alleen wanneer wij met God spreken, kunnen we ook over Hem spreken.

Onze ervaring leert dat vriendschappen kunnen eindigen door een harde breuk, maar ook door kleine dagelijkse vormen van verwaarlozing die de relatie langzaam uithollen. Als Jezus ons vrienden noemt, laten we die roep dan niet aan ons voorbijgaan. Laten we die uitnodiging aannemen en deze relatie verzorgen. Dan zullen we ontdekken dat vriendschap met God onze redding is.

Gespreksvragen

- Wat betekent het voor jou dat Jezus ons zijn vrienden heeft genoemd?
- Wat betekent echt luisteren naar elkaar en naar God?
- Hoe kun je voorkomen dat je vriendschap met God verwatert?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

2. Jezus openbaart de Vader

We hebben gezien dat God zichzelf openbaart in een dialoog binnen een verbond, waarin Hij ons aanspreekt als vrienden. Het gaat daarom om een relationele vorm van kennen. Die geeft niet alleen ideeën door, maar deelt een geschiedenis en nodigt uit tot wederzijdse verbondenheid. De vervulling van deze openbaring gebeurt in een historisch en persoonlijk ontmoetingsmoment, waarin God zichzelf aan ons geeft, aanwezig wordt, en wij ontdekken dat wij in onze diepste waarheid gekend zijn. Dat gebeurt in Jezus Christus. Het document zegt: *“De diepste waarheid over God en over het heil van de mens straalt voor ons op in Christus, die zowel de middelaar als de volheid van alle openbaring is”* (DV 2).

Jezus openbaart ons de Vader door ons te betrekken in zijn eigen relatie met Hem. In de Zoon, die door God de Vader is gezonden, “krijgt de mens door de Heilige Geest toegang tot de Vader en komt hij deel te krijgen aan de goddelijke natuur” (ibid.). Wij bereiken dus de volledige kennis van God door binnen te gaan in de relatie van de Zoon met zijn Vader, dankzij het werk van de Geest. Dat zien we bijvoorbeeld bij de evangelist Lucas, wanneer hij het gebed van Jezus vol vreugde beschrijft: “Ik dank U, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat U dit verborgen hebt voor wijzen en verstandigen, maar het hebt onthuld aan kleinen. Ja, Vader, zo heeft het U behaagd. Alles is Mij door mijn Vader gegeven, en niemand weet wie de Zoon is tenzij de Vader, en wie de Vader is tenzij de Zoon en hij aan wie de Zoon Hem wil openbaren” (Lc. 10,21-22).

Dankzij Jezus kennen wij God zoals wij door Hem gekend zijn (vgl. Gal. 4,9; 1 Kor. 13,13). In Christus heeft God zichzelf aan ons gecommuniceerd, en tegelijk heeft Hij ons onze ware identiteit getoond: we zijn Zijn kinderen, geschapen naar het beeld van het Woord. Dit “eeuwige Woord ... verlicht alle mensen” (DV 4) en laat zien wie wij werkelijk zijn in de ogen van de Vader. Jezus zegt: *“Uw Vader, die in het verborgene ziet, zal u belonen”* (Mt. 6,5; 6,8). En Hij voegt eraan toe dat *“uw Vader weet wat u nodig hebt”* (vgl. Mt. 6,32). Jezus Christus is de plaats waar wij de waarheid van God de Vader herkennen, terwijl wij ontdekken dat wij door Hem gekend zijn als kinderen in de Zoon, geroepen tot dezelfde bestemming van volledig leven. De heilige Paulus schrijft: “Toen de volheid van de tijd was gekomen, zond God zijn Zoon ... opdat wij de aanneming tot kinderen zouden ontvangen. En omdat u kinderen bent, heeft God de Geest van zijn Zoon in onze harten gezonden, die roept: ‘Abba, Vader!’” (Gal. 4,46).

Ten slotte openbaart Jezus Christus de Vader door zijn eigen menselijkheid. Juist omdat Hij het mensgeworden Woord is dat onder de mensen woont, openbaart Jezus God door zijn ware en volledige mens-zijn. “Wie Mij ziet, ziet de Vader” (Joh. 14,9). Daarom heeft Jezus de openbaring tot voltooiing gebracht door heel zijn aanwezigheid en heel zijn handelen: door zijn woorden en daden, zijn tekenen en wonderen, maar vooral door zijn dood, zijn glorievolle verrijzenis en de definitieve zending van de Geest van de waarheid (DV 4). Om God in Christus te kennen, moeten wij zijn volledige menselijkheid aanvaarden. Gods waarheid wordt niet volledig geopenbaard wanneer er iets menselijks wordt weggenomen. Evenmin vermindert de volledige menselijkheid van Jezus de rijkdom van de goddelijke gave. Het is juist de volle menselijkheid van Jezus die ons de waarheid van de Vader laat zien (vgl. Joh. 1,18).

Niet alleen de dood en verrijzenis van Jezus redden ons en brengen ons samen, maar zijn hele persoon: de Heer die mens wordt, geboren wordt, geneest, onderricht, lijdt, sterft, verrijst en onder ons blijft. Daarom is het, om de grootheid van de menswording te eren, niet genoeg om Jezus te zien als slechts een doorgever van intellectuele waarheden. Als Jezus een echt lichaam heeft, dan wordt de waarheid van God gecommuniceerd in dat lichaam: in zijn manier om de werkelijkheid waar te nemen en te voelen, in zijn manier van aanwezig zijn in de wereld en erdoorheen te gaan. Jezus nodigt ons uit om zijn manier van kijken te delen: “Kijk naar de vogels van de hemel: ze zaaien niet, oogsten niet en verzamelen niet in schuren, en toch voedt uw hemelse Vader ze. Bent u niet meer waard dan zij?” (Mt. 6,26).

Door de weg van Jezus tot het einde toe te volgen, bereiken wij de zekerheid dat niets ons kan scheiden van de liefde van God. “Als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?”, schrijft de heilige Paulus opnieuw. “Hij die zijn eigen Zoon niet heeft gespaard, maar Hem heeft overgeleverd voor ons allen – hoe zal Hij ons met Hem niet alles schenken?” (Rom. 8,31-32). Dankzij Jezus kennen christenen God de Vader en vertrouwen zij zich met zekerheid aan Hem toe.

Gespreksvragen:

- “Wie mij ziet, ziet de vader” zegt Jezus. Wat zie jij?
- Wij worden kinderen van God genoemd en dat zijn wij ook; wat betekent dat voor jou?
- Durf jij je aan God toe te vertrouwen of ervaar je nog obstakels?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

3. Eén heilig geloofsgoed.

De relatie tussen Schrift en Traditie

Wat is de relatie tussen de Heilige Schrift en de Traditie? Om te beginnen, bekijken we twee scènes uit het evangelie. In de eerste, die zich afspeelt in de bovenzaal, spreekt Jezus in zijn grote afscheidsrede tot de leerlingen. Hij zegt: “Dit heb Ik jullie gezegd terwijl Ik nog bij jullie ben. Maar de Helper, de Heilige Geest, die de Vader in mijn naam zal zenden, zal jullie alles leren en jullie helpen te herinneren wat Ik jullie gezegd heb. ... Wanneer de Geest van de waarheid komt, zal Hij jullie naar de volle waarheid leiden” (Joh. 14,25-26; 16,13).

De tweede scène speelt zich af op de heuvels van Galilea. De verrezen Jezus verschijnt aan de leerlingen, die verrast en twijfelend zijn, en Hij geeft hun de opdracht: “Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen ... en leer hun te onderhouden alles wat Ik jullie geboden heb” (Mt. 28,19-20). In beide scènes zien we duidelijk de nauwe band tussen de woorden die Christus heeft uitgesproken en de verspreiding ervan door de eeuwen heen.

Het Tweede Vaticaans Concilie zegt dit met een beeldende formulering: “Er bestaat een hechte samenhang en communicatie tussen de heilige Traditie en de Heilige Schrift. Want beide, voortgekomen uit dezelfde goddelijke bron, vloeien op een bepaalde manier samen tot een eenheid en streven naar hetzelfde doel” (*Dei Verbum* 9). **De kerkelijke Traditie groeit door de geschiedenis heen via de Kerk, die het Woord van God bewaart, uitlegt en zichtbaar maakt.** De *Catechismus van de Katholieke Kerk* (nr. 113) verwijst naar een uitspraak van de kerkvaders: “De Heilige Schrift is vooral geschreven in het hart van de Kerk, eerder dan in documenten en teksten” – maar natuurlijk wél aanwezig in de heilige tekst zelf.

In het licht van de woorden van Christus, zoals hierboven aangehaald, zegt het Concilie dat “de Traditie die van de apostelen komt, zich in de Kerk ontwikkelt met de hulp van de Heilige Geest” (*Dei Verbum* 8). Dit gebeurt door volledig begrip dankzij “de beschouwing en de studie van de gelovigen”, door “de diepe ervaring van de geestelijke werkelijkheden die zij beleven”, en vooral door de verkondiging van de opvolgers van de apostelen, die “de betrouwbare gave van de waarheid” hebben ontvangen. Kortom: “De Kerk geeft in haar onderricht, in haar leven en in haar eredienst alles door aan elke generatie wat zij zelf is en wat zij gelooft” (*ibid.*).

In dit verband is de uitspraak van paus Gregorius de Grote beroemd: “De Heilige Schrift groeit mee met degene die haar leest”. Ook Augustinus had al gezegd dat “er maar één woord van God is dat zich ontvouwt in de Schrift, en dat één Woord klinkt op de lippen van vele heiligen”. Het Woord van God is dus geen versteend iets, maar een levende, organische werkelijkheid die zich ontwikkelt en groeit in de Traditie. Dankzij de Heilige Geest begrijpt de Traditie het Woord steeds dieper in zijn volle waarheid en belichaamt het in de veranderende omstandigheden van de geschiedenis.

Vanuit dat perspectief is het voorstel van de heilige kerkleraar John Henry Newman in zijn werk *The Development of Christian Doctrine* bijzonder indrukwekkend. Hij stelde dat het christelijk geloof, zowel in het gemeenschappelijke leven als in de leer, een dynamische werkelijkheid is, zoals Jezus zelf aanduidt in de gelijkenissen over het zaad (vgl. Marc. 4,26-29): een levende werkelijkheid die groeit dankzij een innerlijke levenskracht.

De apostel Paulus spoort zijn leerling en medewerker Timoteüs herhaaldelijk aan: “Timoteüs, bewaar wat je is toevertrouwd” (1 Tim. 6,20; vgl. 2 Tim. 1,12-14). De dogmatische constitutie *Dei Verbum* sluit hierbij aan wanneer zij zegt: “De heilige Traditie en de Heilige Schrift vormen samen één heilig geloofsgoed van het Woord van God, toevertrouwd aan de Kerk.” Dit wordt uitgelegd door “het levende leergezag van de Kerk, dat zijn gezag uitoefent in de naam van Jezus Christus” (nr. 10). Het woord “depositum” (toevertrouwd goed) heeft een juridische oorsprong en betekent dat degene die het ontvangt de plicht heeft de inhoud – hier: het geloof – te bewaren en intact door te geven.

Het “geloofsgoed” van het Woord van God is ook vandaag in handen van de Kerk. En wij allen, in onze verschillende kerkelijke taken, moeten het blijven bewaren in zijn geheel, als een richtsnoer voor onze weg door de complexe werkelijkheid van geschiedenis en bestaan.

Tot slot, luisteren we nog eens naar *Dei Verbum*, dat het samenspel van Heilige Schrift en Traditie verheerlijkt. Het document zegt dat zij “zo nauw met elkaar verbonden zijn dat zij niet los van elkaar kunnen bestaan. Samen dragen zij, elk op hun eigen manier en onder de werking van die ene Heilige Geest, werkelijk bij tot het heil van de mensen” (vgl. nr. 10).

Gespreksvragen

- Hoe helpt de Heilige Geest in jou leven, hoe werkt de Heilige Geest in jouw gemeenschap?
- Wat betekent het voor jou om ons geloof te zien in het perspectief van de Traditie?
- Hoe geef jij het geloof door aan anderen?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

4. De Heilige Schrift: het Woord van God in menselijke woorden

De conciliaire constitutie *Dei Verbum* wijst op de Heilige Schrift — gelezen binnen de levende Traditie van de Kerk — als een bevoorrechte plaats van ontmoeting, waar God blijft spreken tot mannen en vrouwen van elke tijd. **Door te luisteren kunnen zij Hem leren kennen en liefhebben. De Bijbelse teksten zijn echter niet geschreven in een hemelse of bovenmenselijke taal. Zoals het dagelijks leven ons leert, kunnen twee mensen die verschillende talen spreken, elkaar niet begrijpen, niet met elkaar in dialoog gaan en geen relatie opbouwen. Soms is het jezelf verstaanbaar maken aan de ander al een eerste daad van liefde. Daarom kiest God ervoor om te spreken in menselijke talen.** Verschillende auteurs, geïnspireerd door de Heilige Geest, hebben de teksten van de Heilige Schrift geschreven. Zoals het conciliedocument ons herinnert: “De woorden van God, uitgedrukt in menselijke taal, zijn aan het menselijk spreken gelijk geworden, zoals het Woord van de eeuwige Vader, toen Hij de zwakke menselijke natuur aannam, in alles aan de mensen gelijk werd” (DV 13). Daarom openbaart de Schrift niet alleen in haar inhoud, maar ook in haar taal Gods barmhartige neerdaling naar de mens en zijn verlangen om dichtbij te zijn.

Door de geschiedenis van de Kerk heen is de relatie tussen de goddelijke Auteur en de menselijke auteurs van de heilige teksten onderzocht. Gedurende meerdere eeuwen probeerden veel theologen vooral de goddelijke inspiratie van de Schrift te verdedigen en zagen zij de menselijke schrijvers bijna als louter passieve instrumenten van de Heilige Geest. In recentere tijden is er opnieuw aandacht gekomen voor de bijdrage van de menselijke schrijvers zelf bij het schrijven van de heilige teksten. Het conciliedocument spreekt daarom over God als de voornaamste “auteur” van de Heilige Schrift, terwijl het de menselijke schrijvers ook “ware auteurs” van de heilige boeken noemt (vgl. DV 11). Zoals een scherpzinnig Bijbelwetenschapper uit de vorige eeuw zei: “De menselijke activiteit herleiden tot die van een simpele schrijver (amanuensis) doet geen recht aan het goddelijke handelen.”[1] God onderdrukt nooit de mens en zijn mogelijkheden!

Omdat de Schrift dus het Woord van God is in menselijke woorden, is elke benadering die een van beide dimensies verwaarloost of ontkent, onvolledig. Daarom kan een juiste interpretatie van de heilige teksten niet zonder aandacht voor de historische context waarin zij zijn ontstaan en de literaire vormen die werden gebruikt. Integendeel, wie afstand doet van de studie van de menselijke woorden waarvan God zich bediend heeft, loopt het risico bij fundamentalistische of puur spiritualistische lezingen van de Schrift uit te komen, die de ware betekenis verdraaien. Dit principe geldt ook voor de verkondiging van het Woord van God: als die het contact met de werkelijkheid verliest – met menselijke verlangens en lijden – of als een onbegrijpelijke, niet-communicatieve of voorbijgestreefde taal wordt gebruikt, verliest zij haar kracht. **De Kerk wordt in elke tijd geroepen om het Woord van God opnieuw te verwoorden in een taal die in de geschiedenis kan doordringen en harten kan raken.** Zoals paus Franciscus zegt: “Wanneer we ons inspannen om terug te keren naar de bron en de oorspronkelijke frisheid van het Evangelie te herontdekken, ontstaan er nieuwe wegen, openen zich paden van creativiteit met andere uitdrukkingsvormen, meer sprekende tekenen en woorden die nieuwe betekenis krijgen voor de wereld van vandaag.”[2]

Tegelijk is het ook een verarming wanneer men de Schrift leest zonder rekening te houden met haar goddelijke oorsprong en haar uiteindelijk beschouwt als louter menselijke leer, als iets dat enkel voor technisch onderzoek geschikt is of als een tekst “uit het verleden”. [3] De Schrift, vooral wanneer zij in de liturgie wordt verkondigd, is juist bedoeld om tot de gelovigen van vandaag te spreken, hun concrete leven met zijn problemen te raken, en hun stappen en beslissingen te verlichten. Dat wordt alleen mogelijk wanneer gelovigen de heilige teksten lezen en interpreteren onder leiding van dezelfde Geest die hen geïnspireerd heeft (vgl. DV 12).

In deze zin dient de Schrift om het leven en de liefde van de gelovigen te voeden, zoals de heilige Augustinus zegt: “Wie meent de Heilige Schrift te begrijpen, maar haar zo uitlegt dat zij niet leidt tot de groei van de tweevoudige liefde tot God en de naaste, begrijpt haar nog niet zoals het hoort.”[4] De goddelijke oorsprong van de Schrift herinnert ons er ook aan dat het Evangelie, toevertrouwd aan het getuigenis van de gedoopten, hoewel het alle dimensies van het leven omvat, deze toch overstijgt: het kan niet worden herleid tot een louter filantropische of sociale boodschap, maar is de blijde verkondiging van het volle en eeuwige leven dat God ons in Jezus heeft gegeven.

Laten wij daarom de Heer danken, omdat Hij in zijn goedheid ervoor zorgt dat het essentiële voedsel van zijn Woord nooit ontbreekt in ons leven. En laten we bidden dat onze woorden en nog meer ons leven de liefde van God, die in de Schrift wordt verkondigd, niet verduisteren.

Bronverwijzingen uit de oorspronkelijke tekst:

- [1] L. Alonso Schökel, *La parola ispirata*, Brescia 1987, p. 70.
- [2] Paus Franciscus, *Evangelii gaudium* (24 november 2013), nr. 11.
- [3] Paus Benedictus XVI, *Verbum Domini* (30 september 2010), nr. 35.
- [4] SintAugustinus, *De doctrina christiana* I, 36,40.

Gespreksvragen:

- Hoe kunnen wij ons beter verstaanbaar maken voor anderen?
- Wat vraagt deze tijd van ons in de verkondiging van Gods woord?
- Hoe zorgen we dat onze gemeenschappen samen blijven groeien in geloof?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

5. Het Woord van God in het leven van de Kerk

Laten we nu kijken naar de diepe en vitale band tussen het Woord van God en de Kerk – een band die tot uitdrukking komt in het zesde hoofdstuk van de conciliaire constitutie *Dei Verbum*. De Kerk is het eigenlijke thuis van de Heilige Schrift. Onder inspiratie van de Heilige Geest is de Bijbel ontstaan uit het volk van God, en ook bestemd voor het volk van God. Binnen de christelijke gemeenschap heeft de Bijbel als het ware zijn eigen leefomgeving: in het leven en geloof van de Kerk vindt de Schrift de ruimte waarin zij haar betekenis kan tonen en haar kracht kan laten zien.

Het Tweede Vaticaans Concilie herinnert ons eraan dat “de Kerk altijd de goddelijke Schriften heeft vereerd zoals zij het lichaam van de Heer vereert, omdat zij vooral in de heilige liturgie onophoudelijk aan de gelovigen het brood des levens aanbiedt van de tafel van zowel het Woord van God als het lichaam van Christus”. Verder “heeft zij de Schrift altijd samen met de heilige Traditie bewaard, en blijft zij deze bewaren, als de hoogste regel van haar geloof” (*Dei Verbum* 21).

De Kerk blijft voortdurend nadenken over de waarde van de Heilige Schrift. Na het Concilie vond hierover een belangrijk moment plaats tijdens de Bisschoppensynode van oktober 2008 met het thema “*Het Woord van God in het leven en de zending van de Kerk*”. Paus Benedictus XVI verzamelde de vruchten van deze synode in de postsynodale exhortatie *Verbum Domini* (30 september 2010), waarin hij zegt: “Het innerlijke verband tussen Woord en geloof maakt duidelijk dat een authentieke Bijbelse uitleg alleen mogelijk is binnen het geloof van de Kerk, dat zijn paradigmatisch voorbeeld vindt in Maria’s instemming... de primaire plaats voor de interpretatie van de Schrift is het leven van de Kerk” (nr. 29).

In de kerkelijke gemeenschap vindt de Schrift dus de ruimte om haar eigen taak te vervullen en haar doel te bereiken: Christus bekend te maken en de dialoog met God te openen. "Onwetendheid van de Schriften is onwetendheid van Christus". [1] Deze bekende uitspraak van de heilige Hiëronymus herinnert ons eraan wat het uiteindelijke doel is van het lezen en overwegen van de Schrift: Christus leren kennen en door Hem in relatie treden met God – een relatie die begrepen kan worden als een gesprek, een dialoog. En *Dei Verbum* heeft de openbaring juist aan ons voorgesteld als een dialoog, waarin God tot de mens spreekt als tot een vriend (vgl. DV 2). Dat gebeurt wanneer wij de Bijbel lezen met een innerlijke houding van gebed: dan komt God naar ons toe en gaat Hij met ons in gesprek.

De Heilige Schrift, toevertrouwd aan de Kerk en door haar bewaard en uitgelegd, heeft een actieve werking: met haar kracht en werkzaamheid ondersteunt en versterkt zij de christelijke gemeenschap. Alle gelovigen worden uitgenodigd om uit deze bron te putten, vooral in de viering van de Eucharistie en van de andere sacramenten. Liefde voor de Heilige Schrift en vertrouwde

ermee moeten de herders van het Woord leiden: bisschoppen, priesters, diakens en catechisten. Het werk van exegeten en bijbelwetenschappers is van onschatbare waarde, en de Schrift heeft een centrale plaats in de theologie, die haar fundament en ziel vindt in het Woord van God.

De Kerk verlangt er vurig naar dat het Woord van God al haar leden bereikt en hun geloofsweg voedt. Maar het Woord van God drijft de Kerk ook steeds weer voorbij zichzelf; het opent haar voortdurend naar de zending toe, naar iedereen. Wij leven omringd door talloze woorden, maar hoe vaak zijn die woorden leeg! Soms horen we zelfs wijze woorden, maar die raken toch niet onze uiteindelijke bestemming. Het Woord van God daarentegen beantwoordt onze dorst naar betekenis, naar de waarheid over ons leven. Het is het enige Woord dat altijd nieuw blijft: door ons het mysterie van God te onthullen raakt het nooit uitgeput en blijft het steeds nieuwe rijkdommen geven.

Door te leven in de Kerk leert men dat de Heilige Schrift volledig gericht is op Jezus Christus, en men ervaart dat dit de diepe reden is van haar waarde en haar kracht. Christus is het levende Woord van de Vader, het mensgeworden Woord van God. Heel de Schrift verkondigt zijn Persoon en zijn reddende aanwezigheid, voor ieder van ons en voor de hele mensheid. Laten wij daarom ons hart en ons verstand openen om dit geschenk te ontvangen, naar het voorbeeld van Maria, de Moeder van de Kerk.

Bronverwijzing uit de oorspronkelijke tekst:

[1] Sint Hiëronymus, Comm. In Is., Prol., PL 24, 17 B.

Gespreksvragen:

- Wat ervaar jij als je de Bijbel leest van de dialoog van God met de mensen?
- Welke evangelietekst voedt jou? Naar welke tekst keer je iedere keer terug voor inspiratie?

Je kunt aantekeningen maken als dat helpt.

Meer informatie en materialen
op luisterendopweg.nl

luisterendopweg.nl

Luisterend op weg